

(P)O BITWIE POD GORLICAMI - WYDARZENIE KONTEKSTY PAMIĘĆ - dyskusja panelowa i spotkanie autorskie — relacja

W dniu 30 kwietnia 2025 roku w ramach obchodów 110. rocznicy Bitwy pod Gorlicami odbyło się wydarzenie pn. „(P)O BITWIE POD GORLICAMI — WYDARZENIE KONTEKSTY PAMIĘĆ”, które było okazją do dyskusji o przełomowych wydarzeniach z 1915 roku, zarządzaniu dziedzictwem I wojny światowej, a także o najnowszej książce pt. **Gorlice-Tarnów 1915**, autorstwa prof. dr. hab. Piotra Szlanty.

W sali Pod Sową gościliśmy wybitnych znawców historii i badaczy dziedzictwa Wielkiej Wojny: prof. dr.hab. Piotra Szlantę, dr. Kamila Ruszałę oraz dr. Sławomira Kułacza. Naszych gości oraz licznie zgromadzoną publiczność powitali: Zastępca Burmistrza Miasta Gorlice — Sebastian Puchajda oraz Dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorlicach — Joanna Kalisz-Dziki.

Książka profesora Piotra Szlanty pt. *Gorlice-Tarnów 1915* to najnowsza pozycja w serii *Historyczne Bitwy* z wydawnictwa Bellona. Jej premiera miała miejsce dokładnie w dniu gorlickiego spotkania. Publikacja stanowi szczegółową analizę jednej z najważniejszych operacji militarnych I wojny światowej na froncie wschodnim — ofensywy pod Gorlicami, która miała miejsce 2 maja 1915 roku. Autor, uznany specjalista w dziedzinie historii militarnej tego okresu, wykorzystał najnowsze opracowania oraz źródła z archiwów w Wiedniu, aby przedstawić przebieg bitwy pod Gorlicami. Opisał, jak wiosną 1915 roku wojska austro-węgierskie, wspierane przez Niemców, przeprowadziły ofensywę mającą na celu przełamanie frontu rosyjskiego i odzyskanie utraconych terenów Galicji. Szczególną uwagę poświęcił roli niemiecko-austriackiej 11. Armii pod dowództwem generała Augusta von Mackensena oraz c.k. 12. Dywizji Piechoty, złożonej głównie z Polaków pochodzących z Galicji.

Profesor Szlanta zapytany o główne powody, cele i efekty ofensywy nie ograniczył się jedynie do opisu działań militarnych. Pokrótkę przedstawił szerszy kontekst strategiczny, polityczny i społeczny bitwy. Zwrócił uwagę na znaczenie tej ofensywy dla dalszego przebiegu wojny na froncie wschodnim oraz jej wpływ na sytuację polityczną w regionie. Przedstawił także dramatyzm walk, opisując m.in. intensywny ostrzał artyleryjski, który poprzedził natarcie.

Tematami poruszonymi w trakcie dyskusji panelowej były zagadnienia, które stanowią szczególny przedmiot badań naszych gości. Dr Sławomir Kułacz — językoznawca, badacz dawnego języka wojskowego oraz militarnych aspektów I wojny światowej wspominał o cechach charakterystycznych wojskowego żargonu oraz o źródłach do jego badania — dokumentacji polowej, pamiętnikach, wspomnieniach żołnierzy, listach z frontu czy wojskowych piosenkach. Podkreślić należy, że Armia austro-węgierska składała się z żołnierzy różnych narodowości zamieszkujących terytorium Austro-Węgier i pomimo iż to język niemiecki był językiem służbowym, dobrze znało go jedynie nieco ponad 20% żołnierzy.

Nie zabrakło tematów znajdujących się w spektrum zainteresowań badawczych dr. Kamila Ruszały. W których szczególne miejsce znajdują dzieje społeczne, gospodarcze i polityczne m.in. Galicji, Austro-Węgier, I wojny światowej, a także zagadnienia uchodźców wojennych i dziedzictwa wojny (np. cmentarzy wojennych). Dr Ruszała zwrócił uwagę na masową migrację wojenną, jako pomijany fakt historyczny. Podkreślił ogrom tragedii jaką niesie ze sobą wojna. Jest ona bowiem doświadczeniem masowym: masowy pobór do armii, masowe uchodźstwo i także przesiedlenia. W tym kontekście wspomniano bohaterską rolę księdza Bronisława Świejkowskiego — komisarycznego burmistrza Gorlic z czasów „dni grozy”, który pozostał z ludnością w tamtym trudnym czasie.

Mieszkańcy ziemi gorlickiej doświadczali przesiedleń do obozów uchodźczych pod Wiedniem, chorób, głodu, bezdomności i biedy. Po wojnie część gorliczan nie miała do czego wracać i podjęła trudny wybór pozostania na emigracji czy to w Austrii, na Węgrzech czy też w Rosji. Bitwa pod Gorlicami przyczyniła się bezpośrednio do zmiany frontu w Europie środkowej jednak ceną było wypędzenie około dwóch milionów cywilów w głąb państwa rosyjskiego.

Część ludności wróciła pomimo tego, że miasto zostało doszczętnie zniszczone, a oni sami zmuszeni byli odbudować swoje życie od podstaw.

Uczestnicy dyskusji podkreślali, że zwycięstwo pod Gorlicami było możliwe dzięki ogromnym zapasom artyleryjskim, bardzo dobremu wywiadowi lotniczemu, koordynacji wojsk oraz utrzymaniu w tajemnicy przed Rosjanami planów operacyjnych. Bitwa, która pochłonęła tysiące ofiar, miała ogromne znaczenie dla odcinka karpackiego. Była to błyskawicznie zrealizowana zakrojona na szeroką skalę akcja logistyczna. Zwycięstwo wojsk niemiecko-austro-węgierskich nad Rosjanami doprowadziło do odwrotu armii rosyjskiej i odzyskania wielu miast na terenach ówczesnej Galicji oraz Królestwa Polskiego (m.in. Przemyśl, Lwów, Tarnów, Rzeszów, Jarosław, Drohobycz, Sambor). Ofensywa gorlicka doprowadziła do odsunięcia frontu setki kilometrów na wschód i przejęcia kontroli nad znaczną częścią ziem polskich przez państwa centralne. Była to największa klęska armii rosyjskiej od początku wojny i moment przełomowy dla sytuacji strategicznej w Europie Wschodniej.

Organizatorami wydarzenia byli: Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach, Miasto Gorlice, Gorlickie Centrum Kultury. Partnerem spotkania była Księgarnia Mieszko. Wydarzenie zostało objęte patronatem Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Wiedniu.

Dyskusja panelowa pt. „(P)O BITWIE POD GORLICAMI — WYDARZENIE KONTEKSTY PAMIĘĆ” odbyła się w ramach międzynarodowego projektu „Model wielowymiarowego i międzyterytorialnego zarządzania aktywacją dziedzictwa I wojny światowej w celu wspierania zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego odległych terytoriów Europy Środkowej” – GOV4PeaCE”, realizowanego dzięki wsparciu Programu Interreg Europa Środkowa 2021–2027.

